

Gulag-kutatás: „A magyar hadifogolytáborokban és a Szovjetunióban is úgy földelték el a halottat, mint a kutyát”

2023 május 08. Flag

Szöveg méret

Mentés

-
-
-

• [0](#)

Még nincs értékelve

Mérték

A tömegsírok helyén sok esetben jelzésérték? tábla sincs...

A második világháború utáni magyar társadalom egyik legégetőbb kérdése, mindennapos téma volt a foglyok hazahozatala. A katonákon kívül jogtalanul – „málenkij robot” vagy igazoltatás ürügyén – polgári lakosokat is tömegesen vetettek hadifogságba, s hurcoltak szovjetunióbeli kényszermunkára. Sok család hiába várt: az elhunytakról semmilyen információ nem érkezett.

Kevésbé ismert tény, hogy hazánk területén is vannak jeltelen tömegsírok. A második világháború utáni Magyarország 47 településén 56 hadifogolytábor-részleg maradt fenn, ezekben a táborokban hozzávetőlegesen nyolcvan-százezer ember meghalt. Pontos számot a téma kutatója, Bognár Zalán történész sem tud mondani, mert a látogatókat teljes titoktartás övezte. Az 1940-es katyni mészárlás egyik „tanulságaként” Sztálin parancsba adta: a likvidálásokat úgy kell végrehajtani, hogy nyomuk ne maradjon.

– A lengyel tömegsírokat a meggyilkoltak ruhái alapján azonosítani lehetett, de a magyar hadifogolytáborokban és a Szovjetunióban is úgy földelték el a halottat, mint a kutyát: a meztelen emberen nincs egyenruha, nincs rangjelzés, rendfokozat, notesz a zsebben, amelynek segítségével azonosítani lehetne az áldozatot. Bizonyára az sem véletlen, hogy a Magyar Vöröskereszt Hadifogoly Osztályának 1945–1948-as vagy a Népjóléti Minisztérium Hadigondozási Főosztályának 1945-ös iratanyaga eltűnt, megsemmisült – mondja a kutató.

Gulag-kutatás – forráskritikával

A tömegsírok helyén sok esetben jelzésértékű tábla sincs, de talán élnek még néhányan azok közül, akik gyerekként a ház padlásán meglapulva végignézték, merre viszi a szekér a holttesteket. De miért is várjuk el, hogy a terrorra és félelemre épített totális diktatúrában keletkezett dokumentumok megmutassák a valóságot? Leginkább azt mutatják, amit a felettesek elvártak a beosztottaiktól. A Gulag-kutatás fehér foltjai a számoknál kezdődnek. A Magyar hadifoglyok a Szovjetunióban – Dokumentumok (1941–1953) című kötet forrásai például egymást is hiteltelenítik: a szovjet adatok ugyanis hol 234 ezerben, máskor 476, 513, 526 vagy éppen 541 ezerben határozzák meg a magyar hadifoglyok létszámát. Ehhez képest a [Magyar Nemzeti Levéltár a kormány támogatásával közel hétszáz ezer magyar fogoly kártyáját – illetve annak digitális változatát – vásárolta meg Oroszországtól 2019-ben](#). És még ez a létszám sem tükrözi a valóságot.

Bognár Zalán történész tapasztalata szerint erős forráskritikával kell kezelni a szovjet iratokat. Már az a tény is jelentősen csökkenti a dokumentumok valóságértékét, hogy civil férfiak és fiúk tömegeit hurcolták el hadifogolyként, úgy állítva be őket, mintha ellenséges ország fegyveres katonájaként harcoltak volna a Szovjetunió ellen. De a nőket és a gyerekeket sem kímélték. A Gulag-kutató az okok közt említi Budapest ostromát. Sztálin 1944. október 28-án parancsba adja Malinovszkij marsallnak, a 2. Ukrán Front parancsnokának, hogy másnap indítsa el a Budapest-hadműveletet, és menetből foglalja el a magyar fővárost. Sztálin gyors eredményt várt, értesülései szerint ugyanis az október 15-i kiugrási kísérletet követően a magyar haderő teljesen felbomlott, több alakulat harc nélkül adta meg magát. A fővárosi harcok azonban elhúzódtak, és csak 108 nap után, 1945. február 13-ára ért véget Budapest ostroma. Mivel magyarázta Malinovszkij a késlekedést? Hogy a szabotázsok még a látszatát is elkerülje, azt hozta fel mentségül, hogy a német-magyar védősereg létszáma a vártnál jóval nagyobb volt.

Malinovszkij jelentése szerint Budapest ostrománál 188 ezer főt veszített a német-magyar védősereg, a 188 ezer főből a halottak száma ötvenezernél is több, a hadifoglyok száma pedig 138 ezer volt. A valóság azonban az, hogy a hetvenkilenc-nyolcvanezres védőseregből legfeljebb harmincöt-nyolcvanezren maradhettek életben.

A hiányzó, mintegy százezer magyar hadifoglyot Budapestről és környékéről szedték össze a szovjetek: már decemberben megkezdődött a polgári lakosok elhurcolása, amely április végéig tartott. A hadifogolylétszámkiegészítés miatt 14 éves kortól vitték a civileket málenkij robotra, továbbá igazoltatás címén behívták azokat, akik 1941-től kezdve katonaként szolgáltak, és vitték őket is a Szovjetunióba.

Akikről nincs adat

A polgári lakosság tömeges elhurcolása azzal magyarázható, hogy hatalmas munkaerőhiány volt a Szovjetunióban. A kommunista állampárt nemcsak hadifoglyokkal pótolta a hiányt, hanem [az elfoglalt országok állampolgáraival is](#), mivel azok tömeges és ingyenes munkaerőt jelentettek.

– A foglyok adatait néhány kivételtől eltekintve a kinti céltáborokban vették fel, ezért a szovjet kartonok nem tartalmazzák azokat, akik a vonatúton vagy a közép- és kelet-európai táborokban meghaltak.

A Tárnokról civilként elhurcoltak egyharmada bizonyítottan meghalt, ennek az egyharmadnak a 83 százaléka még a Kárpát-medencében vesztette életét – nekik esélyük sem volt arra, hogy listába vegyék őket –, a többi 17 százalék a vagonokban vagy a kiérkezést követően a Szovjetunióban lehelte ki lelkét.

Egy korabeli honvédségi dokumentumban leírják, hogy a ceglédi fogolytáborban 130 ezer főt tartózkodott 1945 májusában. Mivel Cegléd közlekedési csomópont, ott tranzitláger működött a második világháború végén – eleveníti fel Bognár Zalán. – A kutató időről olyan számokkal szembesül, amelyek józan ésszel fel sem foghatók: naponta száz-százhusz embert földeltek el a szegedi gyűjtőtáborban. A hatszáz főt épített Csillagbörtönben 12 ezer embert tartottak fogva 1945-ben. Egyszemélyes cellákba bezúfoltak tucatnyi személyt – el sem tudták dőlni –, két hét után már egymáson feküdtek, tömegesen haltak meg a rabok. Velük sem számolnak a szovjet források.

Borítókép: Tisztelgés a totalitárius diktatúrák áldozatainak emléknapja alkalmából a budapesti Gulag-émlékműnél 2020. augusztus 23-án. Fotó: MTI/Balogh Zoltán

Tóth Ida - www.magyar nemzet.hu

Ajánló